บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

โดย

ศิริวิมล ปัญญาผล

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ)
สาขาวิชาการเมืองและการจัดการ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

THE ROLE OF THE VILLAGE HEALTH VOLUNTEER (VHV) FOR LOCAL PUBLIC HEALTH CASE STUDY : NONGHUAPHO SUB-DISTRIC ADMINISTRATION

BY

SIRIVIMOL PANYAPHON

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE (POLITICS AND MANAGEMENT)
PROGRAM IN POLITICS AND MANAGEMENT FOR EXECUTIVE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2023

Ref. code: 25666503011378WIT

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

ศิริวิมล ปัญญาผล

เรื่อง

บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ)

เมื่อ วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ _____

(รองศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ _____

(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์)

คณบดี _____

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูริ ฟูวงศ์เจริญ)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ
ชื่อผู้เขียน	ศิริวิมล ปัญญาผล
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การเมืองและการจัดการ สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	ศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ (2) เพื่อศึกษาอุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ในการให้ความรู้ในการป้องกันโรค ทั้งโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ปฏิบัติหน้าที่ด้านการป้องกันโรค มีการตรวจคัดกรองโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย และฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ปฏิบัติหน้าที่ด้านการฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย โดยช่วยเหลือการอาบน้ำ ป้อนข้าว และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทในการเป็นแกนนำในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขในชุมชนโดยปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ โดยการเสนอโครงการขอรับสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานตามแนวทางโครงการพระราชดำริด้านสาธารณสุข และร่วมเป็น

Ref. code: 25666503011378WIT

คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น และการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพบปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ประชาชนไม่เชื่อมั่น และไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานมีไม่เพียงพอ และปัญหาจากตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเรื่องของสุขภาพร่างกาย และวัยที่สูงอายุ และยังรวมไปถึงปัญหาภายในชุมชนระหว่างผู้นำชุมชนกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ : บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, องค์การบริหารส่วนตำบล, สาธารณสุขท้องถิ่น

Ref. code: 25666503011378WIT

Independent Study Title	THE ROLE OF THE VILLAGE HEALTH VOLUNTEER (VHV) FOR LOCAL PUBLIC HEALTH CASE STUDY : NONGHUAPHO SUB-DISTRIC ADMINISTRATION
Author	Sirivimol Panyaphon
Degree	Master of Political Science (Politics and Management)
Major Field/Faculty/University	Program in Politics and Management for Executive Political Science Thammasat University
Independent Study Advisor	Professor Supasawad Chardchawarn, Ph.D.
Academic Year	2023

ABSTRACT

The purpose of this study were (1) to study on the role of the Village Health Volunteer (VHV) for local public health case study Nonghuapho sub-district, (2) to study the problems encountered in the performance of duties from VHV, and (3) to study strategies to enhance the effectiveness of VHVs' work in public health within the Nonghuapho sub-district. The study in terms of data collection was done through using qualitative research methods, collect data by VHVs interview in the Nonghuapho sub-district area.

The results of the study found that village health volunteers (VHVs) health promotion duties, by education on disease prevention, including both contagious disease and non-communicable diseases. They do disease prevention activities such as screening for diabetes, hypertension, mosquito breeding sites destruction, and administering rabies vaccinations. In terms of patient health restoration, they assist with bathing, feeding, and creating conducive environments for good health. VHVs also actor in community health initiatives, collaborating with the Nonghuapho sub-district

Ref. code: 25666503011378WIT

administrative, they proposing health projects, participating in local health fund committees. VHVs encountered obstacles such as populations distrust and uncooperative, Insufficient of equipment, and problem from VHVs by health issues among, such as physical health and elderly age, as well as internal community problems between leaders community and VHVs.

Keywords : The role of the village health volunteer, Sub-district Administrative Organization, Local public health.

Ref. code: 25666503011378WIT

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ในครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ ที่ได้ให้ความกรุณาชี้แนะรวมถึงให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาในครั้งนี้ และรองศาสตราจารย์วสันต์ เหลืองประภัสร์ ที่กรุณาสละเวลาในการชี้แนะเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในงานค้นคว้าอิสระให้มีความสมบูรณ์ จึงขอกราบขอพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่โครงการปริญญาโท สาขาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหารทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำและการดูแลอย่างดีในการทำการศึกษาในครั้งนี้

หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ทำการศึกษาขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย และขอน้อมรับเพื่อกลับไปแก้ไขทุกประการ

ศิริวิมล ปัญญาผล

Ref. code: 25666503011378WIT

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 คำถามวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา	4
1.5 วิธีการศึกษา	5
1.6 นิยามศัพท์จำเพาะ	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	6
2.1.1 แนวคิดการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน	6
2.1.2 แนวคิดการบริหารงานสาธารณสุข	8
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	9
2.1.4 แนวคิดการอภิบาลบนฐานของความร่วมมือ	10

Ref. code: 25666503011378WIT

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 12
2.2.1 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 12
2.2.2 การบริหารงานสาธารณสุข 16
2.3 กรอบการศึกษา 16

บทที่ 3 บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 18

3.1 บทบาทตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554 18
3.2 บทบาทตามมาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน 19
3.3 บทบาทตามสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 20
3.4 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยุคใหม่ 20
3.5 คุณสมบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 21

บทที่ 4 บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ 22

4.1 ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 22
4.2 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 25
4.2.1 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 25
4.2.2 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ 26
4.2.3 บทบาทด้านการเป็นแกนนำดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ 27
4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข 31

Ref. code: 25666503011378WIT

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ 34

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา 34

5.1.1 บทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น 35

5.1.2 อุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข 39

5.2 ข้อเสนอแนะ 41

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป 42

รายการอ้างอิง 43

ภาคผนวก 46

Ref. code: 25666503011378WIT

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

4.1 แสดงจำนวนหลังคาเรือน ประชากร จำนวน อสม. ตำบลหนองหัวโพ 23

4.2 แสดงจำนวนหลังคาเรือน ประชากร จำนวน อสม. ตำบลหนองสีดา 24

4.3 เปรียบเทียบบทบาทที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปฏิบัติงาน ในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล 29

Ref. code: 25666503011378WIT

สารบัญภาพ

ภาพที่ หน้า

2.1 กรอบการศึกษา 17

Ref. code: 25666503011378WIT

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ รับผิดชอบ 2 ตำบลคือ ตำบลหนองหัวโพ และตำบลหนองสีดา โดย ตำบลหนองหัวโพ มีพื้นที่ประมาณ 8.767 ตารางกิโลเมตร และตำบลหนองสีดามีพื้นที่ประมาณ 7.723 ตารางกิโลเมตร รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16.490 ตารางกิโลเมตร ตำบลหนองหัวโพ มีประชากร ทั้งหมด 1,789 คน ตำบลหนองสีดามีประชากร ทั้งหมด 1,000 คน รวมมีประชากรทั้งสิ้น 2,789 คน[1] ตำบลหนองหัวโพมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 40 คน ตำบลหนองสีดามีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 30 คน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพมีบุคลากรด้านงานสาธารณสุข เพียง 1 คน ที่ต้องรับผิดชอบงานด้านสาธารณสุขท้องถิ่น

เนื่องจากภารกิจด้านสาธารณสุขในพื้นที่ ประกอบไปด้วยการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรคติดต่อและไม่ติดต่อ อุบัติเหตุ และอุบัติภัย การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค และมีภารกิจด้านสาธารณสุขมูลฐานทั้งหมด 14 กิจกรรม ดังนี้ 1. งานสุขศึกษา 2. งานโภชนาการ 3. การจัดหาน้ำสะอาดและการสุขาภิบาล 4. การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรค 5. การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค 6. งานอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว 7. การรักษาพยาบาลอย่างง่าย ๆ 8. การจัดหายาที่จำเป็นในหมู่บ้าน 9. สุขภาพจิต 10. ทันตสาธารณสุข 11. การอนามัยสิ่งแวดล้อม 12. การคุ้มครองผู้บริโภค 13. การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุและโรคไม่ติดต่อ 14. การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์[2] และยังมีภารกิจตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขอความร่วมมือให้ดำเนินการอีกมากมาย เช่น การทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การให้ความช่วยเหลือหญิงตั้งครรภ์ และยังรวมถึงภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย เช่น

---

[1] “สถิติจำนวนประชากร กรมการปกครอง,” stat.bora.dopa.go.th, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566, ttps://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData

[2] กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, *คู่มือมาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560), 14 – 19.

Ref. code: 25666503011378WIT

การจัดให้มีและควบคุมตลาด การรับแจ้งการประกอบกิจการและการตรวจตราสถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง การรับแจ้งการประกอบโรงงานและการตรวจสอบกรณีเกิดเหตุร้องเรียน[3]

ในระดับพื้นที่มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. มีบทบาทหน้าที่ ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554 คือ 1. ปฏิบัติตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุข 2. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หรือจัดการรณรงค์ และให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขมูลฐาน 3. ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข หรือบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ 4. จัดกิจกรรมเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขที่สอดคล้องกับสภาวะสุขภาพของท้องถิ่น 5. เป็นแกนนำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และประสานแผนการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งอื่น ๆ 6. ให้ความรู้ด้านการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชน และการมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นของชุมชนเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ 7. ศึกษา พัฒนาตนเอง และเข้าร่วมประชุม ตลอดจนปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานอื่นร้องขอ 8. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะต้องดำเนินการตามมาตรฐานสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 9. ประสานการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงองค์กรพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในท้องถิ่น[4]

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติจริง พบว่า ด้านการส่งเสริมสุขภาพ มีหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษา การเผยแพร่และการถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพ การให้สุขศึกษา การวางแผน การค้นหาปัญหาสุขภาพ การรณรงค์ และการสร้างกระแสเกี่ยวกับสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค มีหน้าที่การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การเฝ้าระวังโรค การคุ้มครองผู้บริโภค การประสานพัฒนางานสาธารณสุข การติดตามและการสร้างภูมิคุ้มกันโรค ด้านการรักษา มีหน้าที่ มีการช่วยเหลือและปฐมพยาบาลเบื้องต้น การส่งต่อผู้ป่วยไปรับ

---

[3] “สรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผนปฏิบัติการ,” odloc.go.th, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2566, https://odloc.go.th/transfer/%e0%b8%aa%e0%b8%a3%e0%b8%b8%e0%b8%9b%e0%b8%9c%e0%b8%a5%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%96%e0%b9%88%e0%b8%b2%e0%b8%a2%e0%b9%82%e0%b8%ad%e0%b8%99/

[4] ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554, หมวด 3, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 128 ตอนพิเศษ 33 ง (20 มีนาคม 2554): 9

Ref. code: 25666503011378WIT

บริการ ด้านการฟื้นฟูสภาพ มีหหน้าที่ ในการเยี่ยมบ้าน การฟื้นฟูสภาพ และการติดตามให้กำลังใจ[5] แม้ว่า อสม. มีการปฏิบัติหน้าที่ครบตามบทบาท หน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงสาธารณสุขไว้ ยังมี อสม. จำนวนไม่น้อยมีปัญหาเรื่องศักยภาพที่ต่ำ ไม่สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่[6] และมีปัญหาในเรื่องไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ขาดความมั่นใจในการให้ข้อมูลข่าวสารและการบริการทางสุขภาพ ขาดความไว้วางใจจากเพื่อนร่วมงาน บางคนเกิดทัศนคติไม่ดีต่อการทำงาน[7] การปฏิบัติงานของ อสม. ในปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ ที่คอยดูแล การปฏิบัติงาน และมอบหมายภารกิจ ซึ่งภารกิจส่วนใหญ่จะทำตามตัวชี้วัดหรือนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขเป็นหลัก ในความเป็นจริงภารกิจด้านสาธารณสุขไม่ได้มีเพียงกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น ยังมีภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย

จากภารกิจด้านสาธารณสุขที่มากมายเกินกว่าเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ งานด้านสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องอาศัยภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติภารกิจ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขในชุมชนก็คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ที่จะต้องมีบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ที่ชัดเจน และมีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ จึงจะเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงเป็นตัวแสดงสำคัญด้านสาธารณสุข ทั้งเรื่องของบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังเป็นคนพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในชุมชน สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่าย ทราบถึงปัญหาและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ด้านสาธารณสุขได้อย่างรวดเร็ว และมีจำนวน ที่มากพอ (อสม. มีครัวเรือนในความรับผิดชอบ 10 – 15 หลังคาเรือน) ในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ก็ยังพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังไม่มีศักยภาพในบางเรื่องดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น

---

[5] สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และ ธิติรัตน์ ราศิริ, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย,” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 80 – 97.

[6] สหัทยา ถึงรัตน์, “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี,” (ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556)

[7] คมสันต์ ธงชัย, และ สุชาดา บุญจรัส, “การปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท บ้านท่าบ่อ ตำบลแจระแม จังหวัดอุบลราชธานี,” *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2560) : 206 – 220.

Ref. code: 25666503011378WIT

ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ มีการปฏิบัติหน้าที่ด้านใดบ้าง มีอุปสรรคอย่างไร และมีแนวทางการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างไรบ้าง

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.2.2 เพื่อศึกษาอุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.3 คำถามวิจัย

1.3.1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ อย่างไรบ้าง

1.3.2 อุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพมีอะไรบ้าง

1.3.3 แนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ผู้ศึกษาเลือกใช้คือ เขตพื้นที่รับผิดชอบองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ อำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี

1.4.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

Ref. code: 25666503011378WIT

1. บทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

2. อุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

3. แนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.5 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.6 นิยามศัพท์จำเพาะ

1.6.1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้านหรือชุมชนและผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1.6.2 สาธารณสุขมูลฐาน คือ การดูแลสุขภาพของประชาชนในระดับตำบล และหมู่บ้านหรือชุมชน โดยประชาชน และมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบถึงบทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.7.2 ทำให้ทราบถึงอุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

1.7.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

Ref. code: 25666503011378WIT

บทที่ 2
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน

สาธารณสุขมูลฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงระบบการดูแลสุขภาพในขั้นต้นของตนเองได้ รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาให้ความใส่ใจในการดูแลสุขภาพของตน มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขภายในชุมชนของตนเองได้

การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นการดูแลสุขภาพของประชาชนในระดับตำบล และหมู่บ้าน หรือชุมชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีการ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีค่าใช้จ่ายพอที่ชุมชนจะสามารถเข้าถึงได้และเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถแก้ไขปัญหาสาธารณสุขภายในหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยการพึ่งพาตนเองได้ โดยมีเจ้าหน้าที่ของภาครัฐให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน เพื่อให้ชุมชนสามารถเชื่อโยงกับระบบบริการสาธารณสุขของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงประชาชนมากที่สุด และเป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนได้ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพ ตลอดจนการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

กิจกรรมของสาธารณสุขมูลฐานมีทั้งสิ้น 14 กิจกรรม ดังนี้

1) งานสุขศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจถึงปัญหาสาธารณสุขในท้องถิ่น การร่วมแก้ไขปัญหา และเผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพ คำแนะนำในการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค ตลอดจนการส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญและร่วมมือกันในการพัฒนาศักยภาพ และสนับสนุนข้อมูลความรู้เรื่องสุขภาพและสื่อสุขศึกษาในเรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญในท้องถิ่น

2) งานโภชนาการ เป็นการให้ความรู้และทักษะในการดำเนินงานส่งเสริมโภชนาการให้แก่ชุมชน ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโภชนาการของชุมชน

Ref. code: 25666503011378WIT

3) การจัดหาน้ำสะอาดและสุขาภิบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดำเนินการจัดหาให้ชุมชนมีน้ำสะอาดไว้บริโภคและอุปโภค และมีการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

4) การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคประจำถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อที่เกิดขึ้น

5) การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เพื่อมิให้เกิดความเจ็บป่วยด้วยการใช้วัคซีน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญของการได้รับวัคซีนป้องกันโรคติดต่อ รวมถึงการประสานงานนัดหมายผู้ให้บริการ ในการบริการตามจุดนัดต่าง ๆ

6) งานอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้มีศักยภาพเพียงพอในการให้คำแนะนำแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ หญิงตั้งครรภ์ และครอบครัว เกี่ยวกับความสำคัญของการวางแผนครอบครัว การเตรียมความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ การฝากครรภ์ การปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์ การดูแลหลังคลอด และการเลี้ยงดูลูกอย่างถูกวิธี เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์เมื่อยังไม่พร้อม

7) การรักษาพยาบาลอย่างง่าย ๆ เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้วยการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้สามารถให้การรักษาพยาบาลที่จำเป็นเบื้องต้นแก่ประชาชนในชุมชน รวมถึงตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้น เช่น การวัดความดันโลหิต การตรวจหาน้ำตาลในเลือด เป็นต้น ตลอดจนให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพ การส่งต่อผู้ป่วยที่เกินความสามารถให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขรักษาต่อไป

8) การจัดหายาที่จำเป็นในหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนยาไว้ที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้ใช้ในการให้บริการรักษาพยาบาลแก่ประชาชนที่มีปัญหาการเจ็บป่วย

9) สุขภาพจิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้สามารถชี้แจงให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ถูกต้อง รวมถึงการค้นหาผู้มีปัญหาสุขภาพจิตในระดับชุมชน เพื่อให้คำแนะนำและส่งต่อเพื่อการรักษาที่ถูกต้อง

10) ทันตสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงให้ความรู้และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของการดูแลรักษาสุขภาพช่องปากและฟันแก่ประชาชน

11) การอนามัยสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือสนับสนุนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนามัย

Ref. code: 25666503011378WIT

สิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม แก้ไขปัญหาที่ก่อให้เกิดมลภาวะ

12) การคุ้มครองผู้บริโภค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า มีหน้าที่ในการร่วมสอดส่องดูแลพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของร้านค้า หรือผู้ประกอบการต่าง ๆ

13) การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุและโรคไม่ติดต่อ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่สนับสนุนและมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครกู้ภัย รณรงค์เรื่องความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน การช่วยกันเฝ้าระวังและแจ้งตำแหน่งถนนหรือจุดเสี่ยงภัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีหน้าที่สนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้นำชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพให้สามารถคัดกรองโรคไม่ติดต่อหรือโรคไร้เชื้อเรื้อรังให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมให้ความรู้ในการปฏิบัติให้พ้นจากการเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อต่าง ๆ การเสริมสร้างความมีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อคนพิการ และร่วมกันฟื้นฟูสภาพคนพิการ

14) การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุน พัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ให้สามารถเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์[1]

2.1.2 แนวคิดการบริหารงานสาธารณสุข

การบริหารสาธารณสุข หมายถึงการประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ของการจัดการเพื่อใช้ทรัพยากรสาธารณสุขให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล ทำให้งานสาธารณสุขบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านทรัพยากรสาธารณสุข เป็นปัจจัยที่สำคัญในโครงสร้างระบบบริหารสาธารณสุข ในการบริหารงานสาธารณสุขจำเป็นต้องมีการบริหารทรัพยากรที่ดี และมีประสิทธิภาพประกอบกับกระบวนการบริหารที่ดีเพื่อการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารทรัพยากรมีทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรอยู่ 3 ทฤษฎี คือ

---

[1] กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, *คู่มือมาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560), 14 – 19.

Ref. code: 25666503011378WIT

1) ทฤษฎี 4 Ms คือ บุคลากร (Men) งบประมาณ (Money) พัสดุ (Material) วิธีบริหารจัดการ (Method)

2) ทฤษฎี 6 Ms คือ บุคลากร (Men) งบประมาณ (Money) พัสดุ (Material) วิธีบริหารจัดการ (Method) ตลาด (Market) เครื่องจักร (Machine)

3) ทฤษฎีของศาสตราจารย์ William T. Greenwood แบ่งทรัพยากรบริหารออกเป็น 7 ประเภท คือ บุคลากร (Men) งบประมาณ (Money) พัสดุ (Material) อำนาจหน้าที่ (Authority) เวลา (Time) ความตั้งใจทำงาน (Will) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Facilities)[2]

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. หมายความว่า บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้านหรือชุมชน และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่คณะกรรมการกลางกำหนด ได้แก่

1) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2) อาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครซึ่งปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขในเขตกรุงเทพมหานคร

3) อาสาสมัครสาธารณสุขอื่นตามที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีบทบาทและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) ปฏิบัติตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุข

2) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หรือจัดการรณรงค์ และให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขมูลฐาน

3) ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข หรือบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ

4) จัดกิจกรรมเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขที่สอดคล้องกับปัญหาสภาวะสุขภาพของท้องถิ่น

5) เป็นแกนนำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และประสานการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งอื่น ๆ

---

[2] วรพจน์ พรหมสัตยพรต, *การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น*, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพ: บริษัทธนาเพรส จำกัด, 2550), 17 - 47

Ref. code: 25666503011378WIT

6) ให้ความรู้ด้านการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชน และการมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นของชุมชนเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ

7) ศึกษา พัฒนาตนเอง และเข้าร่วมประชุม ตลอดจนปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานอื่นร้องขอ

8) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะต้องดำเนินการตามมาตรฐานสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

9) ประสานการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงองค์กรพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในท้องถิ่น[3]

2.1.4 แนวคิดการอภิบาลบนฐานของความร่วมมือ

การอภิบาล Governance เป็นกระบวนการกำกับควบคุมทิศทางการขับเคลื่อนของสังคมและเศรษฐกิจให้บรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา มีความหมายครอบคลุมการแสดงบทบาทของสถาบันทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรรัฐรูปแบบต่าง ๆ เช่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน รวมไปถึงการแสดงบทบาทของภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อีกทั้งยังหมายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันและองค์กรทั้งหลายเหล่านั้นที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในทุกระบวนการของการปกครองของรัฐไปพร้อมกันด้วย

การอภิบาลโดยเครือข่าย (Network Governance)

การอภิบาลโดยเครือข่ายมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การทำงานของเครือข่ายซึ่งเกิดจากการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่มีการจัดการตนเอง โดยให้ความสนใจเครือข่ายของตัวแสดงที่มีบทบาทร่วมกันในการนำนโยบายไปปฏิบัติและการจัดบริการสาธารณะเป็นการเฉพาะ

กรอบแนวคิดการอภิบาลโดยเครือข่าย คือ การจัดการเพื่อเอื้ออำนวยให้ตัวแสดงจากแต่ละภาคส่วนที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการแสดงบทบาทแตกต่างหลากหลาย นับตั้งแต่ตัวแสดงภาครัฐ องค์กรธุรกิจเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ รวมไปถึงองค์กรระหว่างประเทศ ให้เกิดการประสานงานกันอย่างสอดคล้องและร่วมมือกัน

---

[3] ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554, หมวด 3, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 128 ตอนพิเศษ 33 ง (20 มีนาคม 2554): 9

Ref. code: 25666503011378WIT

รูปแบบการประสานงานระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ในสังคมเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ อาจปรากฏในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครือข่าย (Network) ภาคีหุ้นส่วน (Partnerships) และการเปิดเวทีปรึกษาหารือกันเพื่อจัดการประเด็นสาธารณะต่าง ๆ (Deliberative forums) เป็นการบริหารงานภาครัฐแบบการมีส่วนร่วมของของตัวแสดงหลายภาคส่วน ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายอยู่ในระดับสถานะเท่าเทียมกัน กระบวนการอภิบาลเป็นกระบวนการประสานงาน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงสะท้อนรูปแบบการประสานงาน (Co-ordination) ระหว่างตัวแสดงในภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการประเด็นปัญหาสาธารณะหนึ่ง ๆ ร่วมกัน และเครือข่ายถือเป็นการจัดโครงสร้างสถาบันรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงภาครัฐ และภาคเอกชนหรือภาคประชาสังคม การทำงานในรูปแบบของเครือข่ายระหว่างองค์กร ปรากฏทั้งในรูปแบบของเครือข่ายระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานในภาครัฐด้วยกัน หรือเครือข่ายระหว่างองค์กรตัวแสดงนอกภาครัฐด้วยกันเอง เครือข่ายในสังคมสามารถแสดงบทบาทได้ทั้งในเชิงต่อต้านและสนับสนุนการดำเนินงานของภาครัฐ กล่าวคือ เครือข่ายจำนวนมากมีศักยภาพในการร่วมกันต่อต้านนโยบายสาธารณะของภาครัฐ ในทางกลับกันเครือข่ายก็สามารถสร้างพลังในการร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิผลเช่นกัน หากภาครัฐมีการประสานงาน ปรึกษาหารือ และเจรจาต่อรองกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะในแต่ละด้าน ภาครัฐจึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการทำงานจากการมุ่งเน้นใช้อำนาจหน้าที่สั่งการและควบคุมกำกับมาสู่การทำหน้าที่ประสานการทำงานกับภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม เพราะรัฐไม่ได้มีบทบาทหน้าที่เพียงการใช้อำนาจปกครองเหนือสังคม แต่ยังมีหน้าที่ดึงบทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ ในสังคมให้เข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา และการสร้างโอกาสในการพัฒนาสังคมร่วมกัน

บทบาทของตัวแสดงภาครัฐในการอภิบาล คือ การจัดการเครือข่าย (Network management) การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรภาครัฐในการจัดการเครือข่าย ไม่ใช่การใช้อำนาจหน้าที่ควบคุมสั่งการในฐานะที่อยู่เหนือกว่าเครือข่ายต่าง ๆ ในสังคม แต่อยู่ในตำแหน่งที่เสมอกัน เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีบทบาทเอื้ออำนวยให้ตัวแสดงกลุ่มต่าง ๆ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินงานด้านต่าง ๆ ภายใต้เป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ อีกบทบาท คือ การทำหน้าที่วางกรอบเกณฑ์กติกาการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคม[4]

---

[4] วสันต์ เหลืองประภัสร์, *การอภิบาลบนฐานของความร่วมมือ : สภาวะสังคมไร้ศูนย์กลาง การแตกกระจายในระบบบริหารราชการแผนดิน และแสวงหาตัวแบบใหม่ในการขับเคลื่อนภารกิจของภาครัฐ* (กรุงเทพ: สถาบันพระปกเกล้า, 2563), 29 - 56

Ref. code: 25666503011378WIT

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทต่องานสาธารณสุขมูลฐาน ดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

เป็นการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ใช้ความรู้ความสามารถในการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพตามกลุ่มวัย ให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะความรอบรู้ด้านสุขภาพ ตระหนักถึงการควบคุมและปรับปรุงสุขภาพของตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านั้นต้องสามารถบ่งบอกความมุ่งมั่นปรารถนาของตนเอง สามารถควบคุมปัจจัยลบที่เป็นสาเหตุทำลายสุขภาพ

บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในด้านนี้ ได้แก่ สำรวจสภาวะโภชนาการในเด็ก 0 - 5 ปี หยอดวัคซีน โปลิโอ ปีละ 2 ครั้ง[5] แจ้งข่าวสารสาธารณสุขแก่เพื่อนบ้านในเขตรับผิดชอบ มีการแจ้งข่าวติดตามมารดานำเด็กไปฉีดวัคซีน สำรวจสตรีกลุ่มเป้าหมายตรวจมะเร็งปากมดลูก เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้ และชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมพัฒนางานด้านสาธารณสุขในเรื่องต่าง ๆ[6] ชักชวนเพื่อนบ้านทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย[7] แนะนำชักชวนเพื่อนบ้านให้ร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ให้คำแนะนำกับหญิงตั้งครรภ์ไปฝากครรภ์ ให้คำแนะนำกับหญิงหลังคลอดบุตร[8]

---

[5] วัชรา ไทยราชา, “การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะปอร์ อำเภอกะปอร์ จังหวัดระนอง,” (รายงานปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556), 41 - 42

[6] รุ่งนภา บุญทัน, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขของเทศบาลตำบลหัวกุญแจ ตำบลคลองกิ่ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี,” (ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553), 63 - 64

[7] จำเนียร ก้อนดวง, “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2553), 62 - 64

[8] พิษณุ คลังสิน, “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี,” (ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552), 48 - 50

Ref. code: 25666503011378WIT

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ต้นแบบแกนนำสุขภาพ การให้สุขศึกษา การวางแผน การค้นหาปัญหา การรณรงค์ และการสร้างกระแสเกี่ยวกับสุขภาพ[9] อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน ด้านการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับมาก[10] แต่การศึกษาของยุทธนา แยบคาย และปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์ พบว่าผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพ 1-2 ครั้งต่อเดือน ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างน้อย 4 ครั้งต่อเดือน[11]

2) การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรค

เป็นการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ใช้ความรู้ความสามารถในการดำเนินการเกี่ยวกับ 1) การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อในชุมชน 2) การเฝ้าระวังโรคไม่ติดต่อในชุมชน

บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในด้านนี้ ได้แก่ การสำรวจลูกน้ำยุงลาย แนะนำ ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง การตรวจคัดกรองเบื้องต้น เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต และเจาะเลือดวัดโรคเบาหวาน[12] ให้ความรู้แก่ประชาชนให้มีความเข้าใจในสิทธิการรักษาพยาบาลและเข้าถึงการบริการสาธารณสุข[13] การชักชวนเพื่อนบ้านทำลายแหล่งเพาะพันธุ์

---

[9] สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และ ธิติรัตน์ ราศิริ, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย,” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 84 – 94.

[10] จำเนียร ก้อนดวง, “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2553), 79

[11] ยุทธนา แยบคาย, ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์, “การปฏิบัติงานตามบทบาทที่สำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน,” *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563): 274

[12] พิษณุ คลังสิน, “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี,” (ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552), 50 - 52

[13] สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และ ธิติรัตน์ ราศิริ, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย,” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 93

Ref. code: 25666503011378WIT

ยุงลายเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก แนะนำผู้ปกครองให้นำเด็กไปรับวัคซีน[14] ติดตามเด็กที่ต้องได้รับวัคซีนกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขใกล้บ้าน และตรวจคัดกรองเบื้องต้นเพื่อค้นหาโรค เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคต้อกระจก และการศึกษาของพิษณุ คลังสิน ยังพบการปฏิบัติงานการชักชวนเพื่อนบ้านให้ทำลายแหล่งเพาะพันธ์ยุง[15]เช่นเดียวกับการศึกษาของจำเนียร ก้อนดวง และยุทธนา แยบคาย, ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์ พบว่าผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้านการการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรค ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานการเฝ้าระวัง จำนวน 4 ครั้งต่อเดือน หรือมากกว่า 4 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นการควบคุมโรคไข้เลือดออก มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโรคเบาหวานในระดับสูง

3) การรักษาพยาบาลอย่างง่าย

บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในด้านนี้ ได้แก่ การปฐมพยาบาลเกี่ยวกับบาดแผล เป็นลมพิษ สุนัขกัด ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก[16] การหมุนเวียนกันปฏิบัติงานที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน และการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น[17] แจ้งให้ชาวบ้านเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ อสม. เกี่ยวกับการช่วยเหลือและรักษาพยาบาลเบื้องต้น ให้ความรู้เรื่องการรักษาพยาบาลเบื้องต้นได้ เช่น การเช็ดตัวลดไข้ และให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวกับผู้ป่วย[18]

---

[14] จำเนียร ก้อนดวง, “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2553), 62 -64

[15] ยุทธนา แยบคาย, ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์, “การปฏิบัติงานตามบทบาทที่สำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน,” *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563): 272 - 273

[16] สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และ ธิติรัตน์ ราศิริ, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย,” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 93 - 94

[17]ยุวดี ด่านสุวรรณดำรง, “การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี,” (รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบัณฑิต, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551), 51

[18] ยุทธนา แยบคาย, ปราโมทย์ วงศ์สวัสดิ์, “การปฏิบัติงานตามบทบาทที่สำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน,” *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563): 272 - 273

Ref. code: 25666503011378WIT

และสุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา และคณะ ยังพบว่าบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้านการรักษาส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่การช่วยเหลือและปฐมพยาบาลเบื้องต้น[19] อีกด้วย

4) การฟื้นฟูสภาพ

เป็นการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ใช้ความรู้ความสามารถในการดำเนินการเกี่ยวกับการฟื้นฟูสุขภาพกลุ่มผู้ป่วยในระยะพักฟื้น กลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง กลุ่มผู้ป่วยติดบ้าน หรือติดเตียง กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้พิการ โดยการเยี่ยมบ้าน ให้คำแนะนำการดูแล ช่วยเหลือให้มีความสามารถทั้งร่างกายและจิตใจ สังคม และการประกอบอาชีพ ตลอดจนติดตามผู้ป่วยที่ได้รับแจ้งจากโรงพยาบาล หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในด้านนี้ ได้แก่ การเยี่ยมบ้านที่มีหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด เด็กแรกเกิด การดูแลผู้สูงอายุ [20] การดูแลหญิงตั้งครรภ์ และหญิงหลังคลอด การดูแลผู้สูงอายุ และผู้พิการ[21] การช่วยเหลือหรือแนะนำแก่ ผู้พิการ ผู้ป่วยอัมพาต หรือปัญญาอ่อน[22] ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตแก่ผู้สูงอายุในโอกาสที่เหมาะสม เช่น รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การพบปะสังสรรค์ ช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมารับบริการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

---

[19] สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และ ธิติรัตน์ ราศิริ, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย,” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 93 - 94

[20] วัชรา ไทยราชา, “การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะปอร์ อำเภอกะปอร์ จังหวัดระนอง,” (รายงานปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556), 54 - 56

[21] ประภา ยศไธสง, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรณีศึกษาอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554), 75 - 78

[22] จำเนียร ก้อนดวง, “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2553), 75

Ref. code: 25666503011378WIT

และให้คำแนะนำชาวบ้านในการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในชุมชน[23] และการเยี่ยมบ้าน การฟื้นฟูสภาพและการติดตามให้กำลังใจ[24]

2.2.2 การบริหารงานสาธารณสุข

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนมีตั้งแต่การวางแผน การดำเนินโครงการ การลงมือปฏิบัติ การจัดสรรผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลร่วมกันของชุมชน และยังมีการสร้างเครือข่ายด้านสาธารณสุขของชุมชนที่เข้มแข็ง เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มผู้สูงอายุ โดยเน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมทั้งตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยอาศัยความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชน นักเรียน นักศึกษา[25]

2.3 กรอบการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาได้สรุปกรอบการศึกษาของงานวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) การดำเนินงานสาธารณสุขท้องถิ่น หรือสาธารณสุขมูลฐาน ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องของบุคลากรภาครัฐที่มีจำนวนจำกัด

จากภารกิจการดำเนินงานด้านสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีทั้งสิ้น 14 กิจกรรม ภารกิจตามที่กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นขอความร่วมมือให้ดำเนินการ และยังรวมไปถึงภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การควบคุมตลาด การรับแจ้ง

---

[23] พิษณุ คลังสิน, “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี,” (ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552), 54 - 56

[24] สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และ ธิติรัตน์ ราศิริ, “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย,” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 93

[25] เสกสรร เชื้อปุย, “การบริหารจัดการสุขภาวะของประชาชนแบบมีส่วนร่วมกับศูนย์สุขภาพชุมชน เทศบาลเมืองแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่,” (รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารองค์กรภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2557), 110

Ref. code: 25666503011378WIT

การประกอบกิจการและการตรวจสถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ซึ่งภารกิจต่าง ๆ มากมาย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพมีบุคลากรของภาครัฐรับผิดชอบเพียง 1 คน[26] เท่านั้น

2) การดำเนินงานสาธารณสุขท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้หลักการอภิบาลเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายในที่นี้คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หากประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมาก เช่น ในระดับการตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน มีการวางแผนแก้ไขปัญหา กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาสู่การแก้ไขปัญหา และมีการประเมินผลของประชาชนเอง จะนำมาซึ่งการปฏิบัติภารกิจด้านสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด และตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่

3) การศึกษาเพื่อค้นหาบทบาทที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านปฏิบัติจริง รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบทบาทหรือศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังจะแสดงได้ตามแผนภาพ

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบการศึกษา

---

[26] ในบางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าขาดแคลนบุคลากรเฉพาะด้านสาธารณสุข ไม่มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิตรงตามตำแหน่ง ทำให้ต้องมีการปฏิบัติภารกิจด้านสาธารณสุขมูลฐานเท่าที่ปฏิบัติได้

Ref. code: 25666503011378WIT

บทที่ 3
บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

3.1 บทบาทตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554[1]

1) ปฏิบัติตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุข

2) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หรือจัดการรณรงค์ และให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขมูลฐาน

3) ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข หรือบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ

4) จัดกิจกรรมเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขที่สอดคล้องกับปัญหาสภาวะสุขภาพของท้องถิ่น

5) เป็นแกนนำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และประสานการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งอื่นๆ

6) ให้ความรู้ด้านการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชน และการมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นของชุมชนเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ

7) ศึกษา พัฒนาตนเอง และเข้าร่วมประชุม ตลอดจนปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานอื่นร้องขอ

8) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะต้องดำเนินการตามมาตรฐานสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

9) ประสานการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงองค์กรพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในท้องถิ่น

---

[1] กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, *คู่มือ อสม. มืออาชีพ*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556), 38

Ref. code: 25666503011378WIT

3.2 บทบาทตามมาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน[2]

1) เป็นผู้สื่อข่าวสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน นัดหมายเพื่อนบ้านมารับบริการสาธารณสุข แจ้งข่าวสารสาธารณสุข เช่น การเกิดโรคติดต่อที่สำคัญ หรือโรคระบาดในท้องถิ่น ตลอดจนข่าวความเคลื่อนไหวในกิจกรรมสาธารณสุข รับข่าวสารสาธารณสุขแล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่นทราบอย่างเร่งด่วนในเรื่องสำคัญ เช่น โรคระบาดหรือโรคติดต่อต่างๆ

2) เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัวในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การใช้สถานบริการสุขภาพและการใช้ยา การรักษาอนามัยของร่างกาย การให้ภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด โภชนาการและสุขาภิบาลอาหาร การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อประจำถิ่น การอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว การดูแลรักษาและป้องกันสุขภาพเหงือกและฟัน การดูแลส่งเสริมสุขภาพจิต การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุ อุบัติภัยและโรคไม่ติดต่อที่สำคัญ การป้องกันและแก้ไขมลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข การจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในชุมชน การส่งเสริมการใช้สมุนไพรและแพทย์แผนไทย การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3) เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ได้แก่ การส่งต่อผู้ป่วยและการติดตามดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการส่งต่อ มาจากสถานบริการ การจ่ายถุงยางอนามัย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการรักษาพยาบาลเบื้องต้นตามอาการ การติดตามและดูแลผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด

4) หมุนเวียนกันปฏิบัติงานที่ คสมช. โดยมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการ ได้แก่

4.1) จัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้าน

4.2) ถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมตามปัญหาของชุมชน

4.3) ให้บริการที่จำเป็นใน 14 กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน

5) เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เช่น เฝ้าระวังปัญหาโภชนาการโดยการชั่งน้ำหนักเด็กและร่วมแก้ไขปัญหาเด็กขาดสารอาหารและขาดธาตุไอโอดีน เฝ้าระวังด้านอนามัยแม่และเด็กโดยการติดตามหญิงมีครรภ์ให้มาฝากท้องและตรวจครรภ์ตามกำหนด เฝ้าระวังด้านสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคโดยการติดตามให้มารดานำเด็กไปรับวัคซีนตามกำหนด และเฝ้าระวังเรื่องโรคติดต่อประจำถิ่น โดยการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

6) เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนโดยใช้งบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ หรือจากแหล่งอื่น

---

[2] เรื่องเดียวกัน, 39 - 41

Ref. code: 25666503011378WIT

7) เป็นแกนนำในการชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธารณสุขของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้กระบวนการ จปฐ (ความจำเป็นพื้นฐาน) และรวมกลุ่มในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

8) ดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน โดยเป็นแกนนำในการประสานงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กระตุ้นให้มีการวางแผนและดำเนินงานเพื่อพัฒนางานสาธารณสุขของหมู่บ้าน

3.3 บทบาทตามสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[3]

1) นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับพื้นที่

2) เป็นผู้นำในงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค รักษาพยาบาลเบื้องต้น ฟื้นฟูสภาพและคุ้มครองผู้บริโภค

3) สร้างและบริหารเครือข่ายในการดำเนินงานสร้างสุขภาพแบบหุ้นส่วน

4) รณรงค์ขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้ตื่นตัวและรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

5) เตรียมและริเริ่มมาตรการทางสังคมใหม่ ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพ

6) สร้างจิตสำนึกเรื่องจิตอาสาในการร่วมจัดการสุขภาพชุมชน

7) สร้างโอกาสให้เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และแกนนำอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพชุมชน

3.4 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยุคใหม่[4]

1) ส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก

มุ่งส่งเสริมบทบาท อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้ปฏิบัติงานเชิงรุก เพื่อสร้างเสริมสุขภาพประชาชนในท้องถิ่นและชุมชน โดยเฉพาะการดูแลกลุ่มแม่และเด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยยาเสพติด

---

[3] เรื่องเดียวกัน, 41

[4] เรื่องเดียวกัน, 42 - 43

Ref. code: 25666503011378WIT

2) สร้างระบบความร่วมมือ

เน้นการทำงานเป็นทีมร่วมกับภาคีเครือข่ายสุขภาพในชุมชน โดยใช้แผนสุขภาพตำบลในการแก้ไขปัญหา ผ่านเวทีชุมชนหรือทำข้อตกลงในการจัดการสุขภาพชุมชนร่วมกัน

3) พัฒนาบทบาทประชาชน

องค์กร อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นแกนนำหลักในการจัดทำแผนสุขภาพตำบลและขับเคลื่อนร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนและดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง

4) สร้างมาตรการทางสังคม

มีการกำหนดข้อตกลวร่วมกันของคนในชุมชน ในเรื่องการแก้ไขปัญหาในชุมชน

3.5 คุณสมบัติของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[5]

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้านหรือชุมชน และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่คณะกรรมการกลางกำหนด และมีหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการฝึกอบรมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังนี้

1) อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี

2) มีชื่อในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่เป็นการประจำในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ประสงค์จะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 6 เดือน

3) มีความรู้ความสามารถอ่านออกเขียนได้

4) สมัครใจและเสียสละเพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานสาธารณสุข

5) ประสงค์จะเข้าร่วมหรือเคยเข้าร่วมการดำเนินงานสาธารณสุขและต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง

6) มีความประพฤติอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี ได้รับความไว้วางใจและยกย่องจากประชาชน

7) มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ และมีพฤติกรรมทางด้านสุขภาพที่เป็นแบบอย่าง

8) มีเวลาให้กับการทำงานในบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

---

[5] ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554, หมวด 2, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 128 ตอนพิเศษ 33 ง (20 มีนาคม 2554): 5

Ref. code: 25666503011378WIT

บทที่ 4
บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ เพื่อศึกษาอุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ และเพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ โดยในบทนี้ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในด้านด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะแสดงผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

4.2 บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

4.2.1 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

4.2.2 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

4.2.3 บทบาทการด้านการเป็นแกนนำดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข

4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ข้อมูลทั่วไป

อาสาสมัครสาธารณสุขในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ แบ่งออกเป็น 2 ตำบล ได้แก่

Ref. code: 25666503011378WIT

1. ตำบลหนองหัวโพ มีจำนวน 7 หมู่บ้าน 534 หลังคาเรือน ประชากร 1,789 คน ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนครัวเรือน ประชากร และจำนวน อสม. ตำบลหนองหัวโพ

หมู่บ้าน	**หลังคาเรือน (หลัง)**	**ประชากร (คน)**	**อสม.**	**เฉลี่ย อสม.ดูแล (คน/ครัวเรือน)**
1	84	274	6	14
2	54	165	6	9
3	53	138	5	9
4	134	407	6	10.6
5	61	268	6	10.17
6	85	305	5	17
7	63	235	6	10.5
รวม	**534**	**1,789**	**40**	**13.35**

ที่มา: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลหนองหัวโพ, “รายงานการประชุมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลหนองหัวโพ,” ประชุมประจำเดือน, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองหัวโพ, 8 กันยายน 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

2. ตำบลหนองสีดา มีจำนวน 6 หมู่บ้าน 355 หลังคาเรือน ประชากร 1,004 คน ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนครัวเรือน ประชากร และจำนวน อสม. ตำบลหนองสีดา

หมู่บ้าน	หลังคาเรือน (หลัง)	ประชากร (คน)	อสม.	เฉลี่ย อสม.ดูแล (คน/ครัวเรือน)
1	68	169	6	11.33
2	72	211	5	14.4
3	70	193	5	14
4	49	133	5	9.8
5	54	155	5	10.8
6	42	143	4	10.5
รวม	**355**	**1,004**	**30**	**11.83**

ที่มา: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลหนองหัวโพ, “รายงานการประชุมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลหนองสีดา,” ประชุมประจำเดือน, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองสีดา, 6 กันยายน 2566

เหตุผลของการเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

การเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพจากการสัมภาษณ์ มีเหตุผล ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้านเพื่อมาช่วยงานด้านสาธารณสุข[1] โดยการเล็งเห็นถึงศักยภาพ มีความสามารถที่จะช่วยงานด้านสาธารณสุขได้ มีเวลาว่างในการช่วยงานในเชิง จิตอาสา หรือ อาสาสมัคร[2] ไม่มีงานประจำทำ[3] ประกอบกับมีบทบาท

[1] วารี แสงสงคราม, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[2] อุไรวรรณ ประจง, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[3] นุชนาถ อาจโยธา, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

เป็นผู้นำชุมชนจึงทำให้มีจุดเด่นที่เจ้าหน้าที่คัดเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน และมีบุคลิกที่โดดเด่น คือ การที่มีอัธยาศัยดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย[4] การทำงานในเชิงอาสาสมัครจึงทำได้และมีประสิทธิภาพ

2. โดยการแนะนำ และชักชวนของประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน และเพื่อนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[5] เพื่อให้มาช่วยทำงานและมาแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[6] ที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่

3. จากการเป็นผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุข สู่การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[7]

4. มีจิตใจสาธารณะ อยากช่วยเหลือผู้อื่น หรือผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม มีสุขภาพที่ดี และสามารถเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง[8]

4.2 บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

4.2.1 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่ามีการประชาสัมพันธ์ ให้คำแนะนำ การให้ความรู้ในการป้องกันโรคต่าง ๆ[9] เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ เป็นต้น ให้ความรู้ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง

---

[4] นงคราญ กรรเกตุ, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[5] บุญส่ง อินคาพวง, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[6] กรองแก้ว โสภาพงษ์, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[7] สาธร เนียมสกุล, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[8] สังเวียน การะสุข, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[9] นิคม กุลมณี, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

ในการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย[10] แนะนำการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ให้คำแนะนำในการดูแลผู้สูงอายุ เด็กเล็ก แนะนำการดูแลสุขภาพช่องปาก[11] รวมถึงการแนะสิทธิประโยชน์ในการเข้าถึงบริการสุขภาพ แจ้งให้ไปฉีดวัคซีน และรับยาตามนัด และแจ้งเตือนวันนัดที่ต้องไปพบหมอ มีการวัดความดันโลหิตเพื่อคัดกรองโรคความดันโลหิตสูง การเจาะน้ำตาลในเลือดบริเวณปลายนิ้วเพื่อคัดกรองโรคเบาหวาน การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง วัดรอบเอว เพื่อคัดกรองโรคอ้วน[12] ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เช่น การอาบน้ำ สระผม ตัดผม ตัดเล็บ ดูแลเรื่องอาหาร/โภชนาการ และยังรวมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเพื่อเอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี[13] นอกจากการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงที่อยู่ตามบ้านแล้ว อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังไปร่วมให้บริการใน ศูนย์ร่วมสุข[14] เช่นกัน

4.2.2 บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ พบว่ามีการปฏิบัติให้ความรู้ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า และโรคไข้เลือดออก[15] โดยความรู้ที่ได้รับมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพเป็นหน่วยงานจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ

---

[10] นุชนาถ อาจโยธา, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[11] กรองแก้ว โสภาพงษ์, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[12] นุชนาถ อาจโยธา, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[13] บุญนาค สมพร, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[14] ศูนย์ร่วมสุข ก่อตั้งโดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี เป็นศูนย์ดูแลผู้ป่วยที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชน โดยมีนักกายภาพบำบัด นักฟื้นฟู และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ให้บริการ ตั้งอยู่ ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองสีดา เปิดให้บริการทุกวันพฤหัสบดี

[15] กรองแก้ว โสภาพงษ์, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

นำความรู้มาถ่ายทอด และให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยการเชิญชวนครัวเรือนในเขตพื้นที่รับผิดชอบทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย มอบทรายอะเบทพ่นหมอกควันเพื่อไล่ยุง และตรวจคัดกรองโรคความดันโลหิตสูง ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงเพื่อคัดกรองโรคอ้วนในผู้สูงอายุ[16]

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้ง 2 ตำบล ตำบลละ 1 คน ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น[17] ในการดูแลผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้แก่ การดูแลด้านอนามัยพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการกายภาพบำบัด นอกจากการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงแล้ว อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังหมุนเวียนไปให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยที่มารับบริการศูนย์ร่วมสุขอีกด้วย

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบริบทองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ มีบทบาทจากการเชิญชวนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมด้านสาธารณสุขตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพได้จัดขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพได้จัดขึ้นก็เป็นไปตามภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไปรับผิดชอบ ไม่ได้มาจากการร่วมค้นหาปัญหาในพื้นที่ หรือการสอบถามปัญหาทางด้านสาธารณสุขในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ที่ประชาชนเล็งเห็นและต้องการแก้ไขปัญหานั้น ๆ รวมไปถึงการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา การกำหนดโครงการ การลงมือแก้ไขปัญหา และการร่วมประเมินผลของการแก้ไขปัญหา/การจัดกิจกรรม แต่กระนั้นแล้ว อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ให้ความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพเป็นอย่างดี กล่าวได้ว่าการร่วมในกิจกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพจัดขึ้น เป็นเพียงแค่ “การเข้าร่วมกิจกรรม” และปฏิบัติภารกิจการเป็น “ผู้สื่อสาร” ด้านปัญหาสุขภาพเพียงเท่านั้น

4.2.3 บทบาทด้านการเป็นแกนนำในการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนและปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบบทบาทการเป็นแกนนำในการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชน ดังนี้

---

[16] นุชนาถ อาจโยธา, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[17] อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ช่วยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพจ่ายค่าตอบแทนอัตราคนละ 5,000 บาทต่อเดือน

Ref. code: 25666503011378WIT

1. ตัวแทนชุมชนเขียนเสนอโครงการด้านสาธารณสุข[18]

ในอดีตจะมีงบประมาณที่อุดหนุนมายังอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโดยตรงบ้านละ 7,500 บาท โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็จะจัดกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับการป้องกันโรค เช่น จัดซื้อเครื่องพ่นหมอกควันไล่ยุง จัดซื้อทรายอะเบท และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ปัจจุบัน เงินอุดหนุนมาในรูปแบบของการจัดทำโครงการตามแนวทางโครงการพระราชดำริด้านสาธารณสุข หมู่บ้านละ 20,000 บาท ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้าน (ประธานชุมชน) ในการเขียนโครงการและจัดทำโครงการ

2. คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น โดยการร่วมประชุมในการพิจารณาอนุมัติโครงการที่หน่วยงานต่าง ๆ เสนอขอรับสนับสนุนงบประมาณ เช่น โครงการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพทั้ง 2 ตำบล ศูนย์เด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ กลุ่มผู้สูงอายุ คณะกรรมการศูนย์ร่วมสุข เป็นต้น[19]

ทั้งนี้การเป็นแกนนำในการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนพบปัญหา คือ โครงการด้านสาธารณสุข เคยได้รับเงินอุดหนุนมายังอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโดยตรง ทำให้การจัดทำโครงการ และการดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับเงินอุดหนุนมา และตรงเป้าหมาย และในระยะหลังเงินอุดหนุนมาในรูปแบบของเงินอุดหนุนการดำเนินงานตามแนวทางโครงการพระราชดำริด้านสาธารณสุข ซึ่งอุดหนุนผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน การขอรับเงินอุดหนุนขึ้นอยู่กับความพร้อมของหมู่บ้าน หากหมู่บ้านใดพร้อมก็สามารถขอรับงบประมาณได้[20] ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินใจในการขอรับงบประมาณอุดหนุนเพียงฝ่ายเดียว แม้จะมีความพร้อมในการทำกิจกรรมมากเพียงใด ซึ่งการขอรับเงินอุดหนุนผ่านทาง

---

[18] นุชนาถ อาจโยธา, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[19] สังเวียน การะสุข, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[20] นงคราญ กรรเกตุ, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

คณะกรรมการหมู่บ้านที่ต้องมีการประชุมเพื่อลงมติขอรับเงินอุดหนุนดังกล่าว รวมไปถึงความพร้อมของชุมชนที่พร้อมจัดกิจกรรม ประเมินผลกิจกรรม และรายงานการดำเนินกิจกรรมตามที่ได้แจ้งกับหน่วยงานที่ให้งบประมาณเงินอุดหนุน

กล่าวโดยสรุปการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บทบาทหลักจะอยู่ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ซึ่งพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จะเป็นผู้มอบหมายงานแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[21] และให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดำเนินการให้แล้วเสร็จ และพยาบาลก็จะเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลและให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างใกล้ชิด ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ (อบต. หนองหัวโพ) จะเป็นการเข้าร่วมโครงการตามที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพดำเนินการจัดกิจกรรมขึ้น[22] และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพจะเป็นผู้สนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ ตามอำนาจหน้าที่ สามารถสรุปการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปฏิบัติงานในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

บทบาท 4 ด้าน (การบริการสุขภาพ)	**องค์ประกอบกิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน 14 ด้าน[23]**	**การปฏิบัติงานบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**	**การปฏิบัติงานบริบทองค์การบริหารส่วนตำบล**
ด้านการส่งเสริมสุขภาพ	1. งานสุขศึกษา เผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพ ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค	1. ให้ความรู้ในการป้องกันโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ เช่น	1. ให้ความรู้ในการป้องกันโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ

[21] หลงมา ประดับทอง, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[22] นงคราญ กรรเกตุ, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[23] กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐานไม่ครบ 14 กิจกรรม เนื่องจาก กิจกรรมที่ 3 การจัดหาน้ำสะอาดและสุขาภิบาล เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง และกิจกรรมที่ 12 การคุ้มครองผู้บริโภค ไม่พบ อสม. ปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมนี้

Ref. code: 25666503011378WIT

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปฏิบัติงานในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ต่อ)

บทบาท 4 ด้าน (การบริการสุขภาพ)	**องค์ประกอบกิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน 14 ด้าน**	**การปฏิบัติงานบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**	**การปฏิบัติงานบริบทองค์การบริหารส่วนตำบล**
ด้านการส่งเสริมสุขภาพ (ต่อ)	2. งานโภชนาการ การให้ความรู้ส่งเสริมโภชนาการ 3. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ด้วยการใช้วัคซีน รวมถึงการประสานการนัดหมาย 4. งานอนามัยแม่และเด็ก ให้คำแนะนำแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ หญิงตั้งครรภ์และครอบครัว 5. ทันตสาธารณสุข ให้ความรู้และความตระนักถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพช่องปาก	โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น 2. ให้ความรู้ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และเด็กเล็ก 3. แนะนำการแปรงฟัน	เช่น โรคไข้เลือดออก โรคพิษสุนัขบ้า
ด้านการป้องกันโรค	1. การเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคประจำถิ่น 2. การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุและโรคไม่ติดต่อ 3. การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์	1. คัดกรองโรค เช่น วัดความดันโลหิต เจาะน้ำตาลปลายนิ้วเพื่อตรวจหาค่าน้ำตาล ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง	1. คัดกรองโรค เช่น วัดความดันโลหิต ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง 2. ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย แจกทรายอะเบท และพ่นหมอกควันไล่ยุง 3. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

Ref. code: 25666503011378WIT

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปฏิบัติงานในบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ต่อ)

บทบาท 4 ด้าน (การบริการสุขภาพ)	**องค์ประกอบกิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน 14 ด้าน**	**การปฏิบัติงานบริบทโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**	**การปฏิบัติงานบริบทองค์การบริหารส่วนตำบล**
ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ	1. สุขภาพจิต 2. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	1. ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงร่วมกับพยาบาล 2. การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของผู้ป่วยติดเตียง 3. ปฏิบัติงานศูนย์ร่วมสุข	1. ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เช่น กายภาพ อาบน้ำ ป้อนข้าว เป็นต้น 2. การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี ของผู้ป่วยติดเตียง 3. ปฏิบัติงานศูนย์ร่วมสุข

ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน

4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบปัญหาในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังนี้

1. ความไม่เชื่อมั่นในตัวอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประชาชนมองว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ไม่มีความรู้ และความสามารถมากพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน[24]

2. ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ โดยมองว่าการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เกิดความรบกวน เข้าบ้านของประชาชนบ่อย และไม่ให้ความสำคัญในคำแนะนำหรือ

[24] หลงมา ประดับทอง, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

การบริการจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[25] เช่น ไม่ไปเจาะเลือดในวันที่หมอนัดตามที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแจ้ง ไม่ยอมให้ตรวจคัดกรองโรค เป็นต้น

3. อุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่เพียงพอทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่[26] หรือ หากประชาชนในเขตความรับผิดชอบต้องมีการเฝ้าระวังโดยการวัดความดันโลหิต การยืมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทำให้ต้องไปยืมจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า อุปกรณ์มีสภาพเก่า เกิดการชำรุดบ่อย ไม่มีความเสถียรในการใช้งาน ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

4. ปัญหาสุขภาพ ร่างกาย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทางคนมีโรคประจำตัวและเป็นผู้สูงวัย[27] ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปได้อย่างจำกัด

ยังพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อีกส่วนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่าไม่พบอุปสรรคในการปฏิบัติงาน[28] สามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น ประชาชนในเขตรับผิดชอบถามถึงเมื่อไม่ได้เข้าไปเยี่ยมหรือออกให้บริการ และให้การต้อนรับเป็นอย่างดี[29] และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พอใจกับบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ ณ ปัจจุบัน ด้วยประสบการณ์ที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นเวลานาน ทำให้คุ้นชินกับการปฏิบัติงาน[30] ประกอบกับอายุที่มากขึ้นมีข้อจำกัดด้านสุขภาพ[31] เช่น สายตาไม่มี ความจำไม่ดี และจำยากลืมง่าย ทำให้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่ต้องการพัฒนาตนเอง

---

[25] อุไรวรรณ ประจง, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[26] เรื่องเดียวกัน

[27] สังเวียน การะสุข, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[28] นงคราญ กรรเกตุ, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[29] บุญนาค สมพร, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[30] บุญส่ง อินตาพวง, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

[31] นุชนาถ อาจโยธา, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

กล่าวโดยสรุป อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทด้านสาธารณสุขมากที่สุดในชุมชน โดยเฉพาะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการช่วยหน่วยงานสาธารณสุขปฏิบัติงานเกี่ยวกับโรคระบาดที่ผ่านมา (COVID – 19) เป็นที่ประจักษ์อย่างเห็นได้ชัด ถือว่าเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีการปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ แต่ยังพบปัญหาการไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างไปจากการยอมรับจากประชาชนของฝ่ายปกครองที่อยู่ในชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ที่ประชาชนในชุมชนให้ความเชื่อมั่นมากกว่า ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายปกครองเป็นไปอย่างราบรื่นมากกว่า แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งในทางสังคมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังไม่มีอิทธิพลมากเมื่อเทียบกับตำแหน่งของฝ่ายปกครอง ถึงประชาชนยังให้ความสำคัญกับการปกครองมากกว่า ทั้งนี้ยังรวมไปถึงหน่วยงานราชการที่ให้ความสำคัญกับฝ่ายปกครองมากกว่า ดังเช่น ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการอุดหนุนงบประมาณที่เกี่ยวกับด้านสาธารณสุข แต่การอุดหนุนงบประมาณดังกล่าว กลุ่มฝ่ายปกครอง (คณะกรรมการหมู่บ้าน) เป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการขอรับงบประมาณอุดหนุน หรือไม่ขอรับงบประมาณอุดหนุน ซึ่งหากงบประมาณอุดหนุนที่มายังชุมชนเน้นการทำกิจกรรมหรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน สมควรให้เครือข่ายที่มีบทบาทโดดเด่นในแต่ละด้านเป็นผู้มีสิทธิตัดสินใจ หรือเป็นผู้นำในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้านนั้น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพบางหมู่บ้านไม่ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนเนื่องจากว่าฝ่ายปกครองไม่เห็นความสำคัญของปัญหาด้านสุภาพหรือด้านสาธารณสุขในชุมชน จึงทำให้ชุมชนพลาดโอกาสในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

ทั้งนี้รวมไปถึงการที่ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงปัญหาเรื่องสุขภาพ หรือปัญหาด้านสาธารณสุขเป็นปัญหาที่สำคัญ อย่างเช่นเดียวกับเหล่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่คิดว่าปัญหาด้านสุขภาพหรือปัญหาด้านสาธารณสุขเป็นปัญหาที่สำคัญ ประชาชนยังคิดว่าปัญหาสุขภาพบางอย่างเป็นเรื่องที่รอได้ หากไม่ได้บาดเจ็บสาหัสหรือฉุกเฉิน ก็ไม่ดูแลรักษาสุขภาพร่างกายเช่นกัน

Ref. code: 25666503011378WIT

บทที่ 5
สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 อภิปรายผลการศึกษา

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ” มีคำถามวิจัย 3 ประการ ได้แก่

1. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ อย่างไรบ้าง

2. อุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพมีอะไรบ้าง

3. แนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุของค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

สำหรับวัตถุประสงค์มี 3 ประการ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาบทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

2. เพื่อศึกษาอุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

โดยงานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาโดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิดและวรรณกรรม รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการพัฒนาแบบสอบถามในการตอบคำถามงานศึกษาที่ได้กล่าวไป สำหรับข้อมูลผลการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 ท่าน เป็นตัวแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วน

Ref. code: 25666503011378WIT

ตำบลหนองหัวโพได้อย่างมีคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลสามารถอภิปรายผลการศึกษาในแต่ละประเด็นดังนี้

5.1.1 บทบาทการทำหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น

ในการอภิปรายผลการศึกษาในส่วนนี้ เป็นการตอบคำถามของงานศึกษาในข้อที่ 1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบทบาทต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพอย่างไรบ้าง โดยจากผลการศึกษาสามารถอภิปรายบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังนี้

บทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาพ

โดยการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบาทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาพ คือมีการให้ความรู้ในการป้องกันโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น โรคไข้เลือดออก โรคพิษสุนัขบ้า โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ให้ความรู้เรื่องโภชนาการที่เหมาะกับช่วงวัย และยังเป็นผู้สื่อสารให้ข่าวสารเกี่ยวกับการนัดหมายของผู้ป่วยกับทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมไปถึงการแนะนำเรื่องการรับประทานยาให้ถูกต้องตามฉลากยา

บทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้บูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ทั้งกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมาจากประสบการณ์ที่สะสมมาอย่างยาวนานเป็นเวลาหลายปี ความรู้เรื่องโรคที่ส่งต่อไปยังประชาชนเป็นโรคเดิม ที่เคยเกิดขึ้นในชุมชน ในการส่งเสริมสุขภาพใช้ทักษะการสื่อสารเป็นหลัก ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีความคุ้นชินกับประชาชนบริเวณบ้านที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของตนเอง การให้คำแนะนำในเรื่องของโรคภัยต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการแนะนำการรับประทานยาตามฉลากถือเป็นการพูดคุยกันตามวิถีชีวิตปกติของเพื่อนบ้าน ถือเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารต่อกันและกัน เป็นไปตามธรรมชาติของเพื่อนบ้านที่มีการพูดคุย สอบถาม ความเป็นอยู่ และแลกเปลี่ยนความรู้หรือข่าวสารต่อกันและกันอยู่เสมอ ซึ่งจากผลการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้ค้นพบ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา ที่ศึกษา บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขไทย พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นผู้สื่อสารข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ การให้สุขศึกษา การ รณรงค์และสร้างกระแสเกี่ยวกับสุขภาพ เช่นเดียวกัน

บทบาทด้านการป้องกันโรค

โดยการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบาทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาพ คือ วัดความดันโลหิตเพื่อคัด

Ref. code: 25666503011378WIT

กรองโรคความดันโลหิตสูง เจาะน้ำตาลปลายนิ้วเพื่อคัดกรองโรคเบาหวาน ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเพื่อคัดกรองโรคอ้วน ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย แจกทรายอะเบท พ่นหมอกควันไล่ยุง และฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ซึ่งบทบาทด้านการป้องกันโรคอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้บูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ทั้งกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ในส่วนบริบทของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พยาบาลจะมอบหมายงานให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแต่ละคนเก็บข้อมูลคัดกรองโรคตามที่พยาบาลได้แจ้งข้อมูล หรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการคัดกรองโรค ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเสี่ยงตามอายุ หรือกลุ่มเสี่ยงตามสิ่งที่ตรวจเจอ เช่น พบประวัติการมีความดันโลหิตสูงแต่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ที่ต้องได้รับการตรวจคัดกรอง และในส่วนบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะมีบทบาทในการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพจัดทำโครงการป้องกันโรคไข้เลือดออก และโครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในทุกปี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงเข้าร่วมกิจกรรมจากโครงการทั้ง 2 โครงการ ประกอบกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้องทำรายงานเกี่ยวกับการสำรวจลูกน้ำยุงลายและการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายทุกสัปดาห์ บทบาทด้านการป้องกันโรคจึงเป็นบทบาทที่เด่นชัดที่สุดจากบทบาททั้ง 3 ด้านที่ค้นพบ ซึ่งการศึกษาที่ศึกษาค้นพบ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิษณุ คลังสิน ที่ศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติงานสำรวจลูกน้ำยุงลาย ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ตรวจคัดกรองเบื้องต้น เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต และจำเนียร ก้อนดวง ที่ศึกษา สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุข ชักชวนเพื่อนบ้านทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ด้านการป้องกันโรคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการตรวจคัดกรองโรคความดันโลหิต หรือการตรวจคัดกรองโรคเบาหวาน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจะเกิดกับประชาชนส่วนน้อย ที่ไม่ให้ความร่วมมือ อีกทั้งยังมีความคิดเห็นว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่ใช่บุคลากรวิชาชีพ ประชาชนไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่คัดกรองโรค

การฟื้นฟูสุขภาพ

โดยการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบาทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาพ คือ ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เช่น การกายภาพ อาบน้ำ ป้อนข้าว การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของผู้ป่วย

Ref. code: 25666503011378WIT

ติดเตียง และช่วยปฏิบัติงานศูนย์ร่วมสุข ที่ให้บริการกายภาพแก่ผู้ป่วยติดเตียง โดยการเป็นผู้ช่วยนักกายภาพบำบัด ให้คำแนะนำในการใช้เครื่องมือในการกายภาพบำบัด ช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการ ตลอดจนช่วยทำกายภาพบำบัดในส่วนที่นักกายภาพบำบัดได้มอบหมายหรือสอนวิธีการทำกายภาพบำบัดในท่าทางต่าง ๆ

ซึ่งบทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้บูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ทั้งกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ โรงพยาบาลชุมชน (โรงพยาบาลหนองแซง)[1] และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี[2] ในส่วนบริบทของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะเป็นหน่วยงานที่คอยวางแผน และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน[3] ในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง รวมไปถึงการให้ความสะดวกในการให้บริการศูนย์ร่วมสุข เนื่องจากที่ตั้งของศูนย์ร่วมสุขตั้งอยู่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และในส่วนบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ มีการสนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเรื่องของค่าตอบแทน อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น[4] ซึ่งอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นนี้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วยเช่นกัน อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น จะรับผิดชอบการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 8 คน ต่ออาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น 1 คน นอกจากการสนับสนุนในเรื่องของบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสุขภาพประชาชนในเขตความรับผิดชอบแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพยังสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการของศูนย์ร่วมสุขอีกเช่นกัน โดยสนับสนุนในส่วนของงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับตำบล ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ร่วมสุขเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุน บทบาทการฟื้นฟูสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขที่ค้นพบ สอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรา ไทยราชา ที่ศึกษา การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะปอร์ อำเภอกะปอร์ จังหวัดระนอง พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีการเยี่ยมบ้าน และดูแลผู้สูงอายุ และการศึกษาของ ประภา ยศไธสง

---

[1] โรงพยาบาลหนองแซง สนับสนุนบุคลากรนักกายภาพบำบัด

[2] องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี เป็นหน่วยงานจัดซื้อครุภัณฑ์เครื่องมือกายภาพ

[3] โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบุคลากร คือ พยาบาลที่ผ่านการอบรมเพื่อเป็นผู้จัดการพยาบาลดูแล (Care Manager) ซึ่งมีหน้าที่คอยให้คำแนะนำ อาสาสมัครสาธารณสุขที่ผ่านการอบรมการเป็นผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง (Care Giver)

[4] อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น เป็นผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการเป็นผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ จ่ายค่าตอบแทนในอัตราเดือนละ 5,000 บาท มีทั้งหมด 2 คน

Ref. code: 25666503011378WIT

ที่ศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรณีศึกษา อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ

การเป็นแกนนำในการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชน และปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

โดยการสัมภาษณ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีบาทบาทด้านการเป็นแกนนำในการดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชน คือ เป็นตัวแทนชุมชนเขียนเสนอโครงการด้านสาธารณสุขเพื่อขอรับเงินอุดหนุนด้านสาธารณสุข และร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น

ในการเขียนโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุนด้านสาธารณสุขนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้รับมอบหมายจากประธานชุมชนซึ่งเล็งเห็นถึงความสอดคล้องในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ปฏิบัติเกี่ยวกับด้านสาธารณสุขในชุมชนอยู่ตลอดเวลาจึงได้รับการไว้วางใจในในการเขียนเสนอโครงการต่อองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ซึ่งการเขียนเสนอโครงการนี้พบปัญหา คือความเชี่ยวชาญ ในการเขียนโครงการ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังมีไม่มากพอ หรือยังไม่มีความเข้าใจในการเขียนโครงการเท่าที่ควร ประกอบกับบางหมู่บ้านหากประธานชุมชนไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของโครงการ ไม่มีการขอรับเงินอุดหนุนโครงการหมู่บ้านก็จะเสียโอกาสที่จะได้ทำกิจกรรมด้านสาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขเองก็จะไม่ได้มีบทบาทด้านการเป็นผู้นำในการขอรับสนับสนุนเงินอุดหนุน

สำหรับการเป็นตัวแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการเป็นคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ใช้โอกาสนี้ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการที่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้เสนอขอรับเงินอุดหนุน เสมือนเป็นตัวแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแสดงความคิดเห็นรวมไปถึงแสดงถึงความมีตัวตน หรือมีบทบาท ในการทำกิจกรรมในชุมชน ร่วมกับผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

ในปัจจุบันมีการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มายังองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ มีการถ่ายโอนคือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองสีดา ถ่ายโอนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2566 การถ่ายโอนนี้เป็นการถ่ายโอนเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่อยู่ประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองสีดา ในส่วนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านยังไม่ได้รับการถ่ายโอน การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดำเนินไปได้อย่างปกติ ไม่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากว่า พยาบาลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมอบหมายงานให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเช่นเดิม การปฏิบัติหน้าที่ในทุก ๆ ด้านยังคงเป็นเช่นเดิม ไม่มี

Ref. code: 25666503011378WIT

ภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และเงินค่าป่วยการยังคงจ่ายอย่างปกติ ไม่มีงดเว้นไป กล่าวคือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สามารถทำงานได้เหมือนเดิมไม่ได้ให้ความสำคัญว่าหน่วยงานใดจะเป็นหน่วยงานจ่ายค่าป่วยการ ให้ความสำคัญเพียงจ่ายเงินค่าป่วยการอย่างสม่ำเสมอ ไม่งด หรือไม่ขาดหายไป

ส่วนการทำงานของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองสีดายังคงต้องอาศัยกำลังของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในปฏิบัติงานเป็นสำคัญ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทำงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ดี เรียกได้ว่าเป็นของที่คู่กันมาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เปรียบเสมือนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นเส้นเลือดฝอย[5]ในการปฏิบัติงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติภารกิจด้านสาธารณสุขเช่นกัน

เพราะฉะนั้นแล้ว อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ควรมีอยู่คู่กับการดำเนินงานด้านสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นในเชิงบริบทของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือในเชิงบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการดำเนินงานด้านสาธารณสุขมีภารกิจที่มากมายหลากหลายกิจกรรมย่อย และภายใต้ข้อจำกัดของบุคลากรด้านสารธารณสุขด้วยแล้วนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตัวแสดงที่สำคัญที่จะมีบทบาทในการดำเนินงานด้านสาธารณสุข อีกทั้งยังเป็นทรัพยากรบุคคลของชุมชน สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ทั้งนี้หากเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความเข้มแข็งสามารถเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมด้านสาธารณสุขของชุมชนด้วยแล้วนั้น จะส่งผลให้การดำเนินงานด้านสาธารณสุขมูลฐานในพื้นที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นไปอีกด้วย

5.1.2 อุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่องานสาธารณสุข

ในการอภิปรายผลการศึกษาในส่วนนี้ เป็นการตอบคำถามของงานศึกษาในข้อที่ 2 อุปสรรคการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต่องานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพมีอะไรบ้าง โดยจากผลการศึกษาสามารถอภิปรายอุปสรรคการปฏิบัติงานของของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังนี้

---

[5]นงคราญ กรรณเกตุ, สัมภาษณ์โดย ศิริวิมล ปัญญาผล, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ, 10 ตุลาคม 2566

Ref. code: 25666503011378WIT

อุปสรรคของการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แก่

1. ความไม่เชื่อมั่นในตัวอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กล่าวคือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่ใช่แพทย์ พยาบาล หรือบุคลากรวิชาชีพ จึงไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2. ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ โดยมองว่าการปฏิบัติงานของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทำให้เกิดความรบกวน เข้าบ้านของประชาชนบ่อย และไม่ให้ความสำคัญในคำแนะนำหรือการแจ้งให้ไปรับบริการ กล่าวได้ว่า ประชาชนบางคนยังคงไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพของตนเองเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จากการที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแจ้งให้ไปพบแพทย์ หรือไปรับยาตามนัด หากมีภารกิจอื่น เช่น ต้องไปทำงาน ปัญหาเรื่องปากท้องจึงเป็นปัญหาที่สำคัญมากกว่าปัญหาสุขภาพ

3. อุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่เพียงพอ อุปกรณ์มีสภาพเก่า เกิดการชำรุดบ่อยครั้ง และไม่มีความเสถียรในการใช้งาน ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อุปกรณ์ในการคัดกรองโรค มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งหากอุปกรณ์ไม่เพียงพอส่งผลทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ และหากอุปกรณ์มีสภาพเก่า ชำรุดบ่อย และไม่มีความเสถียรในการใช้งาน ยังส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้อีกด้วยเช่นกัน

4. ปัญหาสุขภาพ ร่างกาย และสูงอายุ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปได้อย่างจำกัด กล่าวคือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เข้าสู่วัยที่สูงอายุ ซึ่งวัยที่มากขึ้นจะมาพร้อมกับปัญหาสุขภาพร่างกาย มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นต้น และมีการเคลื่อนไหวที่ไม่คล่องตัวเท่าที่ควร

5. ปัญหาจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ไม่อยากพัฒนาตนเองในด้านความรู้ เพราะมองว่าความรู้ที่มีเยอะมากออยู่แล้ว และสภาพร่างกายที่สูงวัยไม่เหมาะแก่การรับความรู้อื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ที่ทำอยู่นั้น เกิดจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมาเป็นเวลานาน ทำให้มีความเคยชินในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ หากมีความรู้ในเรื่องใหม่ ๆ จะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีอายุน้อย จะเป็นตัวแทนของอาสาสมัครสสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไปปฏิบัติหน้าที่เรื่องใหม่ ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

6. ปัญหาภายในชุมชน ระหว่างผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งในการจัดทำโครงการพระราชดำริด้านสาธารณสุข งบประมาณอุดหนุนผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้นำชุมชนอาจจะไม่เห็นความสำคัญ จึงเป็นการตัดโอกาสในการจัดกิจกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไป

Ref. code: 25666503011378WIT

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบเกี่ยวกับบทบาทการทำหน้าที่และอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งล้วนทำให้การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ เป็นไปอย่างไม่ราบรื่น และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นถึงปัญหาและจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อให้เกิดการร่วมมือและส่งเสริมศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ศึกษาจัดทำข้อเสนอแนะตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงในการเขียนโครงการขอรับเงินอุดหนุนพระราชดำริด้านสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นการเขียนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ การจัดกิจกรรม หรือการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้จ่ายที่ต้องอ้างอิงระเบียบการเบิกจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ตลอดจนการรายงานผลการดำเนินโครงการเพื่อเก็บเป็นหลักฐานในการตรวจสอบจากหน่วยตรวจสอบภายนอก ตลอดจนสร้างความเข้าใจกับชุมชนระหว่างผู้นำชุมชนฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ถึงความสำคัญของการเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุนการดำเนินงานตามแนวทางโครงการพระราชดำริด้านสาธารณสุข เพื่อที่จะได้สร้างโอกาสการจัดกิจกรรมในระดับชุมชนอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งการเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุขของชุมชนอีกด้วย

2. การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ควรมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือ จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ออกปฏิบัติร่วมด้วย ในกรณีที่ประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นในตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อแสดงถึงอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นตัวแทนจากหน่วยงาน ที่ได้รับมอบหมายภารกิจให้ไปปฏิบัติหน้าที่แทน ประกอบกับต้องมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นบุคคลที่ได้รับการอบรม และมีประสบการณ์ มีความชำนาญสามารถให้บริการแก่ประชาชนเบื้องต้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปรับบริการทางการแพทย์ถึงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

3. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ ควรให้การสนับสนุนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จากเงินงบประมาณของกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ และสร้างความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Ref. code: 25666503011378WIT

4. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในรูปแบบใหม่ เพิ่มค่าป่วยการเพื่อเป็นแรงจูงใจในการสมัครเข้ามาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เนื่องจากในปัจจุบันอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นบุคคลที่ไม่มีงานประจำทำ และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย หากจะมีการเพิ่มค่าป่วยการจะเป็นการสร้างแรงจูงใจมากขึ้น หรือส่งเสริมให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือนที่สูงกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทั่วไป จะเป็นการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาความพึงพอใจ และความคาดหวังของการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ได้คำตอบจากประชาชนซึ่งเป็นผู้รับบริการ และเปรียบเทียบความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่ใกล้เคียง

Ref. code: 25666503011378WIT

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. *คู่มือมาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560.

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. *คู่มือ อสม. มืออาชีพ.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556.

วรพจน์ พรหมสัตยพรต. *การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส จำกัด, 2550.

วสันต์ เหลืองประภัสร์. *การอภิบาลบนฐานของความร่วมมือ : สภาวะสังคมไร้ศูนย์กลาง การแตกกระจายในระบบบริหารราชการแผ่นดิน และแสวงหาตัวแบบใหม่ในการขับเคลื่อนภารกิจของภาครัฐ.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2563.

บทความวารสาร

คมสันต์ ธงชัย และสุชาดา บุญจรัส. “การปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กึ่งชนบท บ้านท่าบ่อ ตำบลแจระแม จังหวัดอุบลราชธานี.” *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2560): 206 - 220.

ยุทธนา แยบคาย และ ปราโมทย์ วงศ์สัวสดิ์. “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่สำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมูบ้าน.” *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกกล้า จันทบุรี*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563): 269- 279.

สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา, สมตระกูล ราศิริ, และธิติรัตน์ ราศิริ. “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย.” *วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา*, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564): 80 - 97.

Ref. code: 25666503011378WIT

วิทยานิพนธ์

จำเนียร ก้อนดวง. “สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2553.

ประภา ยศไธสง. “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรณีศึกษา อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.

พิษณุ คลังสิน. “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.” ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552.

ยุวดี ด่านสุวรรณดำรง. “การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี.” รายงานการศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.

รุ่งนภา บุญทัน. “บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขของเทศบาลตำบลหัวกุญแจ ตำบลคลองกิ่ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี.” ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553.

วัชรา ไทยราชา. “การปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลตำบลกะปอร์ อำเภอกะปอร์ จังหวัดระนอง.” รายงานปัญหาพิเศษปริญญาบัณฑิต , สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556.

สหัทยา ถึงรัตน์. “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต , สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556.

เสกสรร เชื้อปุย. “การบริหารจัดการสุขภาวะของประชาชนแบบมีส่วนร่วมกับศูนย์สุขภาพชุมชนเทศบาลเมืองแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่.” รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารองค์กรภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2557.

Ref. code: 25666503011378WIT

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. “สรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผนปฏิบัติการ.” สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2566 https://odloc.go.th/transfer/%e0%b8%aa%e0%b8%a3%e0%b8%b8%e0%b8%9b%e0%b8%9c%e0%b8%a5%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%96%e0%b9%88%e0%b8%b2%e0%b8%a2%e0%b9%82%e0%b8%ad%e0%b8%99/

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง.“สถิติจำนวนประชากร กรมการปกครอง.” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566 https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage

เอกสารอื่น ๆ

ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554. หมวด 3 *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 128 ตอนพิเศษ 33 ง, (20. มีนาคม 20 2554): 1 - 10.

ภาคผนวก

Ref. code: 25666503011378WIT

แบบสัมภาษณ์บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น

กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหัวโพ

****

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ชื่อ - สกุล

1.2 อายุ

1.3 การศึกษา

1.4 อาชีพ

ตอนที่ 2 บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่องานสาธารณสุขท้องถิ่น

2.1 ระยะเวลาการเข้ามาเป็น อสม.

2.2 วิธีการเข้ามาเป็น อสม. และเหตุจูงใจให้ท่านเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ อสม.

2.3 ปัจจุบันท่านทำหน้าที่ในฐานะ อสม. อย่างไรบ้าง (ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลอย่างง่าย ฟื้นฟูสุขภาพ)

2.4 ท่านมีความถนัด และสนใจงานสาธารณสุขด้านใดเป็นพิเศษ

2.5 บทบาทของ อสม. ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในชุมชน

2.6 การมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ ในชุมชน

ตอนที่ 3 ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

3.1 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขที่ท่านพบ มีอะไรบ้าง

3.2 เมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ท่านมีวิธีแก้อย่างไร

3.3 สิ่งที่ท่านอยากพัฒนาทักษะ ศักยภาพ การเป็น อสม.

3.4 สิ่งที่ควรทำและควรมีในการทำงาน อสม.

3.5 ความคาดหวังจากการพัฒนาศักยภาพ อสม.

Ref. code: 25666503011378WIT